

ODVAHA ZADRHNOUT SE

Josefina Formanová

Povídková sbírka *Zádrhely* je premiérovým titulem na české překladové scéně hned ve dvou ohledech. Poprvé u nás vychází dílo vystudovaného filozofa a ředitele golfového klubu Giana Marca Griffiho, který prožil dětství v piemontském kraji Monferrato. Nadto jde o vůbec první překladový titul mladého nakladatelství Meridione, orientovaného na italskou literaturu. Název knihy (italsky *Inciampi*) odkazuje na uvíznutí postav v určitých životních situacích podle vzoru kafkovské fatality. Řada povídek je vystavěna na absurdně bezvýhodných zápletkách, ve kterých postavy se svou typickou existenciální těžkopádností neustále *přeslapují* na místě. Nejsou to příběhy o zoufání, ale o zoufalé nerozhodnosti. Směšnou malátnost či dezorientovanost obyvatel Montemagna, k nimž Griffi jako tamní rodák otevřeně lne, doprovází melancholický stesk po dětství. Poslední

slovo má však ironie: „Smysl pro ironii, ironii osudu, prostě ironii, je vynikající způsob, jak zůstat naživu i po smrti,“ říká jedna z povídkových postav. To má pointu: triumfovat nad setrvačností existence lze jedině tím, že se člověk *vybourá* na třeba i bezvýznamné *překážce* (*inciampo*).

Někdo životní zádrhly probírá se zvířaty, jiný upouští páru tím, že někoho zmlátí, a další se rovnou „odpráskne“. V každém případě tak Griffiho postavy činí s charakteristickou tvrdohlavostí, již podemílají pouze setkání se smrtí. Ať umírá matka, nebo přejetí jezevec, Griffi líčí tyto okamžiky jazykem, v němž se působivě doplňují tklivé lyrismy, vulgarismy i lakoničnost jednoslovných výpovědí. Povídky tvoří samostatné zápletky, nicméně spojuje je geografická situovanost. A také některé postavy: umírající Alma, v jejímž opakovaném „radši ne“ ožívá Melvillův pisar Bartleby. Anebo Fausto, ztělesňující jádro Griffiho pohledu na absurditu lidské existence: „[...] dívá se na pistoli, kterou si přinesl z domova, pistoli, co patřila jeho otci, a myslí na svůj jediný skutečný zádrhel, život...“

Griffi se tu a tam vydává i mimo hranice Montemagna. V jedné povídce sleduje český literární výkvět v bezčasí desátých let, jinde glosuje historický osud Italů bojujících na ruské frontě. Nejčastějším autorovým námětem však zůstávají konkrétní obyvatelé rodného kraje. Geografický původ sdílí třeba s Umbertem Ecem. A stejně jako jeho světoznámý krajan Griffi nezapře postmodernistické kořeny, k nimž patří interkulturní odkazy či literární aluze a znejišťující snové, až magickorealistické motivy.

Jazyk povídek je rozmanitý a překlad Sáry Rodové citlivě ctí barvu každé z nich. Některé jsou básnivější, jako by se autor už už odhodlával k poezii, pak ale raději, tak trochu po vzoru svých nerozhodných postav, skáče k překotnému tempu vyprávění. Jako by nešlo zastavit. Řada povídek se v duchu modernistického stržení duchem nebojí celostránkových vět. Konstrukce bez bariér teček a čárek ilustrují bezhlavost běhu životem, která není typická pro Monferratány,

nýbrž pro člověka vůbec. Jak naznačuje sám autor, sbírku lze číst jako sérii podobností. Bezhraniční postoj ke světu vede u postav k dezorientaci a ztrátě důvěry v Boha, nebo vlastní instinkt. V jedné povídce se řidič, znepokojený svítící kontrolkou na palubní desce, rozhodne strávit zbytek života jízdou ve svém autě, zapomenut všemi. Filozof Thomas Hobbes kdysi vyslovil myšlenku, že svoboda znamená nepřítomnost překážek, volnost pohybu. Griffi však naznačuje opak: Kdo se nedovede vybourat, není svobodný. Prchavé okamžiky existenciálního vytržení, jež by bylo možné redukovat na situace obyčejného selhání, tak směřují k otázce, co znamená držet život ve vlastních rukou.

Stejně jako ze svých hrdinů si autor střílí sám ze sebe, z odkázanosti na samospád života i autorské bezradnosti. Pozoruhodnost jeho psaní nakonec netkví v humorné elipse, kterou vykruhuje nad leckterým literárním toposem (vztah k umírajícím, k bohu, vztah autora k dílu, láska, válečné utrpení), nýbrž v udržování napětí mezi doslovností a nevyslovitelným či záměry a náhodami. Výsledkem je šířavá lehkost formy i zápletky. Namísto líčení emocí autor klade do popředí jednotlivé výpovědi. Pokud se zrovna neoddává lyrickému líčení, odehrávají se jeho povídky téměř výhradně v bryskních dialozích, s typickým nadužíváním uvozovacích vět a bez interpunkčních znamének („řekla že“, „odpověděl že“ a tak podobně) a iterací. Jako by z principu teprve opakování mělo odhalit, co se skutečně mění. Opakující se „no jo, to se stává“ pak například zaznívá s touž naléhavostí jako poeovské „never more“. Tato narativní kadence a pointa odsouvaná *ad infinitum* zároveň působí dojmem, jako bychom četli zápisky pedantského žáka páté třídy. Efekt je komický, přesto záměrně znepokojivý. Vede k otázkám, jak vlastně čteme literaturu; nebo dokonce, jak komunikujeme. A zda nám v opakování a v tenčících se škvírách mezi výpověďmi něco neuniká. Aby si člověk odpověděl, je třeba narazit na (vlastní) hranice. Zadrhnout se. ●

Gian Marco Griffi
Zádrhely
přeložila Sára Rodová
Meridione, Praha 2024
288 stran